

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

*Савченко Л. Л., к.п.н., доцент
Сініченкова А. С., викладач
Савченко Д. Р., здобувач вищої освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У сучасному суспільстві освіта стає одним із провідних факторів, який забезпечує економічне зростання, соціальну стабільність, розвиток інститутів громадянського суспільства. Освіта формує нове мислення, нове бачення сенсу життя, сприяє підготовці сучасного фахівця з активною життєвою позицією, відповідального, мобільного, здатного до перетворення суспільства.

Проблема професії, професіонала, професіоналізму вже тривалий час є однією з найбільш актуальних у наукових колах. Вона хвилює соціологів і психологів, педагогів і медиків, економістів і політиків. І не випадково, тому що мова йде про якісний рівень, можливості «творення» життя людини в усіх сферах її життєдіяльності і вирішення проблем майбутнього.

З погляду загальнонаукової методології становлення професіоналізму заслуговують на увагу наукові роботи Є. Барбіної, І. Беха, С. Вершловського, І. Зязюна, М. Гусякова, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, Є. Павлютенкова та інших. Питанням професіоналізму в акмеологічному розумінні цікавилися Є. Барбіна, І. Багаєва, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Зазікін, О. Селезнєва та ін.

Нині, коли незрівнянно зросло значення людського компонента в побудові майбутнього суспільства, коли вимагаються максимальні людська відповідальність і зусилля бути людиною (насамперед людиною дії, яка діє не лише активно, а й оптимально доцільно), коли різко збільшується психологічне й фізичне навантаження на людину в усіх сферах професійної діяльності, поглиблюється низка важливих традиційних і виникають нові проблеми професіонала, професійної діяльності – проблему захисту людини від професійного перевантаження, оптимізації її контактів з новими технічними засобами, виявлення людських можливостей екстремальних умовах і в нових напружених ситуаціях теперішнього часу, проблеми ліквідації конфліктів усіх рівнів і форм, пошуку шляхів удосконалення праці спеціалістів, які не мають права на помилку. У наші дні проблема професії, як і вміння якісно робити свою справу, набуває особистого сенсу.

Термін професія (від латин. *profession* – офіційно зазначене заняття, спеціальність) пов'язаний із набуттям особливих знань і – таких, що визнані, що забезпечують прийняття суспільством особистості як такої, котра володіє певною особливою діяльністю, потрібною іншим, такою, яка виокремлюється суспільством і оцінюється ним. Водночас професія виокремлює особистість з-поміж інших, робить її потрібною людям.

Професіоналізм – це система, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних підсистем: професіоналізму особистості, професіоналізму діяльності, нормативності діяльності і поведінки та продуктивної Я-концепції.

Професіоналізм особистості – якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок та умінь, (у тому числі таких, що базуються на творчих рішеннях), володіння сучасними алгоритмами і

способами розв'язання професійних задач, що дозволяє здійснювати діяльність з високою і стабільною продуктивністю.

Професіоналізм діяльності – якісна характеристика суб'єкта праці, яка відображає високу професійну кваліфікацію и компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, в тому числі творчих; володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних завдань, що сприяє високій і стабільній продуктивності діяльності.

Професіонал – це суб'єкт професійної діяльності, з високим рівнем професіоналізму, самоефективності, який має високий професійний і соціальний статус, постійно спрямований на саморозвиток і самовдосконалення, на особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення.

Особистісно-професійний розвиток – це процес розвитку особистості (в широкому розумінні), переважно орієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень, що здійснюється за допомогою навчання і саморозвитку, професійної діяльності і професійних взаємодій.

Професії виступають інститутами, що виникли історично, і констатують певну суспільну потребу в тому чи іншому продукті – матеріальному чи «функціональному», тобто у формі знань чи умінь.

Умовою і засобом реалізації професії виступає людина-професіонал, в особистості якої заломлюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, що зайнятий даним видом праці, але яка у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності привносить дещо індивідуальне.

Більшість видів сучасної трудової діяльності передбачає готовність спеціаліста до вирішення неординарних, неалгоритмізованих задач, успішне розв'язання яких часто залежить від правильності оцінки ситуації й вибору оптимальної стратегії дії (усвідомлення наслідків педагогічного

впливу, прийняття управлінського рішення, постановка медичного діагнозу та ін.). Здатність розв'язувати проблемні ситуації є важливою професійною якістю, яка тією чи іншою мірою задіяна в усіх видах кваліфікованої праці.

Підхід професіонала до розв'язання проблемних ситуацій також виступає тонким індикатором, засобом діагностики мотиваційної структури особистості професіонала, його життєвих цінностей, повноти самореалізації, успішності подолання стресів.

Суттєву роль у процесі формування професіоналізму відіграє ціннісно-смилова сфера професіонала. Це пояснюється тим, що професійна діяльність належить до числа основних засобів побудови власного життєвого шляху. Та побудова такого шляху буде успішною тільки тоді, коли професійна діяльність набуває особистісного відтінку, тобто здатна відображати і втілювати через себе особистість.

Система ціннісних уявлень культури має бути інтегрована у смисловий простір професіонала, щоб трансформуватися у його особистісні смисли й цінності. Також надзвичайно важливо, щоб із ранніх етапів професійного становлення студенти почали осмислення свого ціннісного простору, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими у спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів. Без професійних устремлінь, без вираженої професійної мотивації професійне самовизначення стає неможливим. Тільки тоді професіональна діяльність стане відображенням зрілої особистості, джерелом і формою проживання життєвих цілей і цінностей.

Останнім часом інноваційна педагогіка постійну увагу приділяє питанням самовизначення, самоосвіті й самодіяльності, покладаючись усе більше на самостійну сутність людської природи.

Враховуючи, що прагнення людини здійснити себе через свою

професійну діяльність є однією з основних культурних цінностей, зміцнення й підтримка цього прагнення мусить виступити основним завданням професійної освіти. Тому доречним буде залучення студентів до проектування своєї освіти, що, з одного боку, буде зміцнювати професійну налаштованість, а з другого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії.

Нині виникають нові проблеми професіонала, що потребують подальшого розроблення у межах нових парадигм. Серед них можуть бути названі такі, як: взаємозв'язок ступеня професіоналізму та соціальної відповідальності людини, гуманізація суспільства і технічна професіоналізація, цінності суспільства і професія, професійна діяльність у самовизначенні, індивідуалізації суб'єкта і в його соціалізації та ін.

Таким чином, процес професійного становлення складний та багатогранний. Він вимагає як від викладача ВНЗ, так і від здобувача освіти складної роботи над формуванням системи професійно важливих знань, умінь, навичок, відповідного науково-культурного кругозору. Важливим завданням виступає також розвиток цілісної, гармонійної особистості, орієнтованої на самопізнання та самозміни. Саме тому професійне становлення сучасного кваліфікованого спеціаліста повинне будуватись на використанні особистісного підходу як психолого-педагогічного принципу організації профільної та професійної підготовки. Проблема ж професійної підготовки нерозривно пов'язана із необхідністю формування тих або інших професійних якостей, здібностей та індивідуально-особистісних особливостей, необхідних фахівцю відповідного профілю. В цьому контексті освітній процес повинен забезпечувати умови для формування у здобувачів освіти таких груп інтересів, потреб, переконань, які б спрямовували їх на особистісну та професійну самореалізацію і самовдосконалення.

Перспективним ми вважаємо ґрунтовні дослідження механізмів професійного становлення і професійного розвитку майбутнього педагога, що допоможе оптимізувати процеси професіоналізації і особистісного зростання в ході освоєння фаху з урахуванням реформування системи освіти та потреб сьогодення. Крім того, актуальною вважаємо роботу над впровадженням у освітній процес програм психологічного супроводу професійного становлення майбутніх фахівців, що забезпечить збалансованість процесу професіоналізації, ефективність процесу особистісно-професійного вдосконалення молодого покоління та успішність в обраній професійній сфері.

Література:

1. Гавалешко О. М. Акмеологія з основами психології кар'єри : навч.-метод. посібн. Чернівці : Рута, 2004. 84 с.
2. Кокун О. М. Особливості психофізіологічної готовності студентів до педагогічної діяльності залежно від їх спеціалізації. *Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ : Міленіум. 2006. Вип. 28. С. 289-297.
3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ : ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
4. Максименко С. Д. Основи генетичної психології : навчальний посібник. Київ: НПЦ Перспектива, 1998. 220 с.